

Výzva Budování kapacit pro rozvoj škol II
Povinně volitelná aktivita č. 3, 4, 6 a 7

Zpráva o ověření programu v praxi závěrečná

I.

Příjemce	Dům dětí a mládeže hlavního města Prahy
Registrační číslo projektu	CZ.02.3.68/0.0/0.0/16_032/0008238
Název projektu	Výukové programy jako efektivní prostředek propojování formálního a neformálního (zájmového) vzdělávání
Název vytvořeného programu	Svět zvířat
Pořadové číslo zprávy o realizaci	4.

II.

Místo ověření programu	Datum ověření programu	Cílová skupina, s níž byl program ověřen¹
DDM „Ostrov“ Slaný	1. ověření: 17.1.2020 24.1.2020 31.1.2020 5.3.2020 2. ověření: 9.3.2020 10.3.2020 12.3.2020 13.3.2020	25 dětí MŠ U divadla, Vítězná 1578, 274 01 Slaný

¹ Uveďte stručně charakteristiku a velikost skupiny (např. 25 žáků 7. ročníku ZŠ apod.) a název organizace.

1. Stručný popis procesu ověření programu

a) Jak probíhalo ověření programu (organizace, počet účastníků, počet realizátorů atd.)? Realizace programu, v prvním i druhém ověření, probíhala v rámci dopoledního programu MŠ v DDM „OSTROV“ Slaný, kam děti doprovázela paní učitelka, v některých termínech v doprovodu asistentky pedagoga. Program o časové dotaci 16 hodin byl rozdělen do čtyř bloků (4 x 4 hod.). Ověření programu probíhalo v dopoledních hodinách tak, aby bylo zahrnuto do výuky a RVP dětí v předškolním vzdělávání. Program byl začleněn do ŠVP a TVP ve třídách MŠ U Draka a U Čaroděje. Účastníků ve skupině bylo nahlášeno 25, jednotlivých bloků se zúčastnil různý počet dětí podle absence jednotlivců. Docházka dětí na jednotlivé tematické bloky je zapsána v prezenčních listinách. Ověřování se účastnil realizátor programu Mgr. Petra Libovická za neformální vzdělávání a ověřovatel Alice Rezková Šafaříková za formální vzdělávání, vybraných ověřování se účastnil supervizor. Realizátoři, kteří se podíleli na vzniku výukového programu, se vzájemně domluvili na podobě programu, který prohlubuje znalosti a vědomosti z RVP MŠ s prvky neformálního vzdělávání, jako jsou praktické činnosti, názorné ukázky atd. Daný program byl předán i ověřovateli programu k připomínkování a následně k ověření s dětmi. Výuka probíhala u všech setkání v Hudebním sálu, který je vybaven kobercem, interaktivní tabulí a projektorem. Poslední tematický blok probíhal v chovatelské stanici DDM.

b) Jaký byl zájem cílové skupiny?

Zájem ve skupině dětí, které absolvovaly výukový program, byl bezprostřední a dětsky upřímný. Většina dětí se v DDM „Ostrov“ věnuje i dalším činnostem v zájmovém vzdělávání a je to pro ně známé a bezpečné prostředí. S lektorkou projektu, paní Mgr. Petrou Libovickou, se děti znají a reagují na její formu výuky velmi dobře. Její přístup byl přátelský, ale i přiměřeně přísný. Rozložení činností bylo motivující a výuka probíhala dynamicky bez hluchých míst. Děti měly možnost se zapojit, byl jim dán dostatečný prostor pro názory a nápady. Měly možnost se zapojit do všech činností a vše si vyzkoušet, což odpovídá i programu ZaS, ve kterém MŠ Vítězná pracuje.

V rámci přípravy na program byla cílová skupina vždy vhodně motivována vyučující za formální vzdělávání. Na základě zkušeností z prvního ověřování a zpětné vazby od dětí i paní učitelky jsme věděly, že děti si věci pamatují a jsou motivované k dalším činnostem, které se naučily. Kreslí a malují zvířata, hledají v encyklopediích. Sledují více přírodu a dění kolem sebe. Na vycházky nosí sběrnou sadu, košík a lupu. Fotí na tablet přírodu kolem sebe. Výstupy z prvního ověřování programu se staly motivací pro přípravu další skupiny dětí nejen ze strany MŠ, paní učitelky, ale i rodičů.

Do většiny aktivit se děti zapojovaly s nadšením a energií. Většina dětí byla potěšena, že si může každou aktivitu vyzkoušet, přinosem byla i změna prostředí a vybavení DDM „OSTROV“. Kladně byla také hodnocena videa (promítání na interaktivní tabuli a zapojení dětí do aktivit), která byla populárně-naučná a vybraná s ohledem na věkovou kategorii dětí a jsou u programu v odkazech. V rámci programu se navzájem propojuje formální a neformální vzdělávání. Při činnostech, ukázkách a hrách navazujeme na ŠVP dané cílové skupiny, rozšiřujeme vědomosti a znalosti formou praktických činností, zážitku, her. Děti měly možnost si v průběhu programu vyzkoušet vyřešit některé „problémy“ v rámci hry s využitím nabytých informací. Největší zájem byl, v prvním i druhém ověřování, o poslední tematický blok, kdy děti navštívily chovatelskou stanici v DDM Ostrov.

c) Jaká byla reakce cílové skupiny?

Reakce dětí byla na většinu aktivit pozitivní a děti se do připravených činností, i díky vědomostem, které byly mezi prvním a druhým ověřováním rozdílné, s nadšením zapojovaly. Střídání aktivit udržovalo u dětí zájem, praktické tvoření je velmi bavilo, vyzkoušely si nové věci a nové znalosti se praktickými ukázkami upevnily (kompetence schopnost učit se). V programu se učí soustředění, získávají kladný postoj k řešení problémů. Tuto kompetenci rozvíjí při praktickém nácviku, při zopakování postupů, procvičují počítání při jednotlivých aktivitách. Další kompetence jsou rozvíjeny činnostmi zaměřenými na zručnost, jemnou i hrubou motoriku zejména ve výtvarných činnostech programu, které byly, dle chování dětí, velmi zábavné a atraktivní. Z pohledu učitelky, dle zpětné vazby na program, lze shrnout, že byly spokojené se spoluprací a v rolích asistentek se cítily dobře. Učitelka je vhodně zapojila do činností, řídila jejich práci s dětmi, využívala jejich

znalosti a reagovala na připomínky, kterých bylo velmi málo a týkaly se pouze časového harmonogramu a střídání aktivit z důvodu udržení pozornosti dětí.

V rámci programů jsme se věnovali také teorii, snažili jsme se o zábavnou, pro děti přijatelnou formu. V rámci úvodních, tematických a závěrečných diskusí se postupně děti osmělovaly k delším větám, kladení doplňujících otázek (kompetence komunikace v rodném jazyce). Na základě prvního ověřování byly v programu provedeny drobné změny, (např. ve znění jednotlivých zadání úkolů či doporučené doby na jednotlivé činnosti...), které jsme při druhém ověřování aplikovaly a většina z nich v programu zůstala v nastavené podobě. Po prvním i druhém ověřování lze shrnout, že vždy záleží na skupině dětí, jejich znalostech, motivaci, nastavení pravidel ve třídě i přístupu paní učitele.

Vzhledem k tomu, že se výukový program zaměřuje na životní prostředí zvířat, jejich životní potřeby, vztah člověka k okolnímu prostředí, ekologii, uvědomění si bohatství přírody lze předpokládat, že téma bude dětem, rodičům i pedagogickým pracovníkům blízké. Program Svět zvířat je rozdělen do čtyř bloků, zaměřuje se na 4 různá životní prostředí zvířat – zvířata chovaná v prostředí farmy, dále volně žijící zvířata v lese, v rybníce a u rybníka a také na chov zvířat v domácích podmínkách. Praktickými činnostmi, ukázkami, výtvarnými ztvárněními rozšiřuje a ukotvuje portfolio získaných školních znalostí. Pedagog může program libovolně rozdělit, přizpůsobit prostředí i ŠVP, což byla jedna z pozitivních připomínek ze strany paní učitelů v prvním i druhém ověřování programu.

V prvním i druhém ověřování děti vždy velmi kladně hodnotily aktivity spojené s určitou činností, skupinové práce, aktivity ve dvojicích či hry na odřegování, které byly dětem během každé lekce nabízeny. Při hromadných činnostech byla u dětí podporována dovednost vyslechnout předávané informace a dovednost jejich následného uchopení podle individuálních schopností a dovedností jednotlivce. Během vzdělávacího programu byly realizovány společné debaty zaměřující se na různá témata, při kterých byly děti podporovány v naslouchání ostatním a v tolerování odlišných názorů a postojů. V rámci bloků se u dětí rozvíjí klíčová kompetence komunikace v mateřském jazyce, především schopnost vyjadřování k daným tématům, tlumočení představ, myšlenek a pocitů, vyjadřování názorů, schopnost poslouchat a následně mluvit k tématu, slovně reagovat v nastalých situacích. V některých částech programu byla realizována individuální práce zaměřená na rozvoj manuální zručnosti jednotlivce a na rozšíření slovní zásoby a identifikování vlastního postoje na dané téma. Všechny formy výuky jsou ve vzdělávacím programu vystavěny s důrazem na přirozené plynutí jednotlivých činností a aktivit, které děti podněcují k přijímání předávaných informací, ke zpracování získaných a stávajících vědomostí, získávání zkušeností, osvojování si nových dovedností a rozvíjení individuálních schopností jednotlivců.

Potvrdilo se, že děti lépe a rychleji zpracovávají informace, které se jim propojí s určitým zážitkem či činností. Mezi tyto zážitky patřilo zejména názorné seznámení s jednotlivými profesemi a jejich činností, které charakterizují jednotlivé bloky výukového programu (farmář, myslivec, rybář a chovatel). Všechny tyto ukázky činností podpořily uchopení předávaných informací jednotlivým dětem. Propojení formálního vzdělávání s neformálním, kdy měly všechny děti tu možnost si vše vyzkoušet a mohly si většínu informací spojit s určitou aktivitou, pro mnoho dětí znamená prohloubení zájmu o dané téma a vtažení do aktivity, při které by normálně pouze naslouchaly či se nudily. Děti se na další lekce těšily a byly plny elánu do nových aktivit.

Občasné vyrušování či neklid je pro skupiny tohoto věku normální a neustálé soustředění nebylo po dětech vyžadováno, protože všechny tematické bloky byly realizovány v dopoledních hodinách v době, kdy děti většinou mají aktivity venku. Občasné legrácky byly přijímány jako zpestření programu. V případě, ale že vyrušování překročilo jisté hranice, byla zopakována pravidla, která se na začátku výukového programu ve skupině stanovila. V dané skupině bylo i několik dětí se specifickými poruchami (program není pro děti s SP určen), které program absolvovaly bez přítomnosti asistenta, což bylo pro ověřování programu při některých činnostech velmi náročné.

2. Výsledky ověření

a) Výčet hlavních zjištění/problémů z ověřování programu:

V průběhu druhého ověřování již nebyly zjištěny žádné závažné problémy, které by program znehodnocovaly či posouvaly do jiné roviny. Na první ověřování byla náročná příprava na jednotlivé bloky (pomůcky, materiál, zajištění odborníka z praxe, příprava zázemí – stěhování vybavení, příprava techniků). Při přípravě druhého ověřování již nebyly některé činnosti třeba (např. nákupy pomůcek ...). Při ověřování působila problémy neznalost konkrétní skupiny dětí (nepřiměřené reakce, výchovné problémy u jednotlivců, nevhodně poskládané skupinky od neformálního pedagoga při aktivitách - nutná domluva s formálním pedagogem). Během ověřování pedagogové ladili detaily v zadání jednotlivých činností či rozsáhlost daných úkolů, jelikož některé úkoly byly naddimenzovány a nestačil na jejich realizaci stanovený čas. Pokud se jednalo o praktickou ukázkou, čas na její realizaci se v programu prodlužoval a zkracoval se čas na relaxační hry, které se opakovaly maximálně dvakrát během jednoho tematického bloku, hry se záměrně z bloku neškrtyly, protože se realizátoři společně shodli, že protažení a odreagování od přísunu nových informací a praktických ukázek je pro děti potřebné a má to kladný dopad na jejich soustředění. Program je vystavěn celkově dobře, navazování jednotlivých témat je logické a pro děti přirozené. Každý tematický blok je vystavěn velmi podobně, obsahuje podobné množství teoretických informací, praktických ukázek a her na odreagování a protažení. Vybrané úlohy jsou přiměřené věkové skupině. Velká část teoretických podkladů opakuje či rozšiřuje učivo, které je zahrnuto v RVP.

b) Návrhy řešení zjištěných problémů:

Problémy s jednotlivými nejasnostmi v zadání, byly během schůzek realizátorů podchyceny a na základě prvního ověřování byla zadání upravena do takové podoby, aby byla pro děti jasná, srozumitelná a přehledná, což se v druhém ověřování z velké části potvrdilo. Menší obtíže s předimenzovaností některých částí byly taktéž, na základě společných reflexí realizátorů, vyřešeny pomocí zkrácení času pro hry na odreagování, dohodnutí se na jejich neopakování a následné využití získaného prodloužení doby pro praktické ukázky a činnosti dětí, kdy se mohly samostatně či ve skupině zapojit do aktivity, která byla pro daný tematický blok zásadní. Prodlužoval se například čas na výtvarné techniky a další praktické části, větší časový prostor byl vyhrazen i pro diskuzi. Nezkracoval se čas vyhrazený pro teoretický základ, pouze se upravovala jeho podoba pro danou věkovou skupinu. Některé činnosti si učitel může, dle zájmu a skupiny dětí, časově přizpůsobit a pracovat s dětmi s větší časovou dotací.

c) Bude/byl vytvořený program upraven?

Byly upraveny drobné nuance ve znění jednotlivých zadání úkolů či doporučené doby na jednotlivé činnosti. Velké zásahy do připraveného programu nebyly potřebné.

d) Jak a v kterých částech byl program na základě I. ověření upraven?

1. Blok / FARMA: v počáteční fázi byl zaměřen na seznámení dětí s obsahem celého programu – při vstupním pohovoru, který zjišťuje stupeň znalostí u jednotlivých dětí je třeba nastavit pravidla komunikace – možnost vystřídání většího počtu dětí ve vybrané aktivitě (zkrácení odpovědí např. řekni jen jedno zvířátko, které máš nejraději). Zjednoduší aktivitu dle individuality dítěte: např. názorné ukázky při činnosti sestavování rodiny zvířat žijících na farmě a ve výtvarné části, kdy si děti osádlí za pomoci razítek předtisknutých statek, bylo třeba některé děti podpořit při činnosti. Na druhé ověřování byly připraveny ukázkové práce pro názornost s možností několika variant.
2. Blok / LES: zjednodušení pravidel pohybové hry na zvířecí tematiku (možnost vystřídání většího počtu dětí ve vybrané aktivitě a lepší spolupráce ve skupině). Rychlé střídání činností (teorie, zvukové nahrávky lesních zvířat, výtvarné techniky...) – udržení pozornosti dětí. Druhé ověřování bylo se skupinou jednodušší, protože děti měly více zažitá pravidla spolupráce z MŠ.
3. Blok / RYBNÍK: zjednodušení teoretické části k činnosti rybáře při obhospodařování vodních ploch; při druhém ověřování měly děti více dotazů a zkušenosti (např. tatínek rybář....)
4. Blok / CHOVA TELSKÁ STANICE: vyčlenit více času při pozorování a diskuzi u jednotlivých zvířat se potvrdilo v prvním i druhém ověřování

3. Hodnocení účastníků a realizátorů ověření²

a) Jak účastníci z cílové skupiny hodnotili ověřovaný program?

V prvním i druhém ověřování děti hodnotily program pozitivně, byl očividný jejich zájem o aktivity i činnosti nabízené realizátory, zejména o ty, které byly spojeny s praktickou ukázkou či činností. Děti se zapojovaly do diskuzí, neostýchaly se zeptat na informace, které jim byly nejasné, či měly potřebu si určité probírané téma doplnit. Děti i paní učitelky braly výukový program jako zpestření běžné docházky do MŠ, změnu výukového prostředí, možnost praktické práce. Ve zpětné vazbě na jednotlivé části programu byl rozdíel mezi prvním a druhým ověřováním, kdy na druhé ověřování byly děti lépe připraveny v teoretické části z MŠ. Program byl pro ně v lecčems zajímavější, byly pozornější a více se ptaly.

b) Co bylo v programu hodnoceno v rámci ověřovací skupiny nejlépe?

Pozitivní zpětná vazba, v prvním i druhém ověřování, byla na způsob zapojení dětí do volby aktivit (děti si zvolily, co chtějí v dané aktivitě dělat). Byl použit princip svobodné volby dítěte při výběru činnosti, ale zároveň byly vedeny k nastaveným pravidlům v chování. V souvislosti s možností volby je třeba upozornit na možná rizika spojená s absolutní volností dítěte a nedostatečnou kontrolou. Vhodné bylo i rozdělení dětí do více pracovních skupin, které umožňují uplatnění individuálního přístupu lektora. Skupiny pracují samostatně a individuální práce se v tomto případě stává praktickou, a ne pouze papírovou a okrajovou záležitostí. Výhodou byla přítomnost více lektorů na programu (ve školním prostředí např. pedagog a asistent pedagoga). Rozdělení dětí do pracovních skupin – systematicčnost a způsob informování dítěte o pracovních skupinách, jejich obsazenosti apod. Pozitivně byla vnímána i kombinace výuky s hrou a časté střídání činností. V rámci jednotlivých bloků a evaluace činností byly v prvním i druhém ověřování nejlépe hodnoceny praktické činnosti a hry:

Výtvarné činnosti (děti si nadšeně odnášely výrobky domů, kde mohly rodičům výtvarnou činnost ukázat a popovídat konkrétně o programu)

Pohybové hry – zejména nové typy her, nová pravidla byla pro děti zpestřením (využití neformálních přístupů pedagogů volného času ke hře)

Kontakt se zvířaty – zázemí chovatelské stanice je jednoznačně přínosem programu; umožnění přímého kontaktu se živými zvířaty, rozvoj dovedností při péči o ně.

Aktivity jsou seřazeny náhodně, nejsou poskládány dle nějaké hierarchie.

c) Jak byl hodnocen věcný obsah programu?

Informace předávané dětem byly pečlivě vybírány, aby se děti nezahltily věcným obsahem a neztratily chuť do další práce. Vždy je důležité, aby učitel či pedagog správně vystihl hranici informací, které dětem předává. Výukový program Svět zvířat byl formálním pedagogem hodnocen kladně, obecně dobrý nápad, pěkně zpracovaný, zajímavý. Zásadní pro nás byla poznámka, že by v prostředí mateřské školy bylo velmi těžké daný program, zejména některé jeho části, v takovém rozsahu realizovat. Nedostatečné zázemí (např. chovatelská stanice – lze nahradit návštěvou zoo, zooparku), přítomnost jednoho pedagoga ve třídě, množství pomůcek atd.. Propojení formálního a neformálního vzdělávání je velmi vhodné pro úspěšnost programu a jeho využití v praxi.

d) Jak bylo hodnoceno organizační a materiální zabezpečení programu?

Nevýhodou při prvním i druhém ověřování byl zvolený čas v dopoledních hodinách, které jsou určeny pro pobyt dětí venku. Bohužel nebylo možné na ověřování programu zvolit jinou dobu, s přihlédnutím k časové dotaci (16 hodin programu). Vítanou změnou pro děti i formální pedagogy bylo využití prostor DDM „OSTROV“, které jsou k neformální výuce přizpůsobeny.

² Vychází z evaluačních dotazníků žáků, učitelů, realizátorů programů – pracovníků neformálního vzdělávání či záznamů z rozhovorů s dětmi, které příjemce uchovává pro kontroly na místě.

Lidé (tvůrci, metodici, supervizor i učitelky MŠ) zapojení do projektu s různými úkoly dobře fungovali ve svých rolích a respektovali se navzájem. Tvůrci programu nebyli příliš zatěžováni různými administrativními úkoly, které jsou součástí všech projektů a velmi oceňovali „klid na práci“. Organizační a materiální zabezpečení programu zajistil supervizor ve spolupráci s realizátorem za neformální vzdělávání. Materiální zabezpečení programu bylo velmi dobré a během realizace se nestalo, že by daná aktivita nemohla být vykonána pro špatné materiální zabezpečení. Dobré bylo i technické vybavení učebny. V nabídce byly nové materiály i pro děti neobvyklé pomůcky.

e) Jak byl hodnocen výkon realizátorů programu?

Hodnocení výkonu realizátorů programu se v prvním i druhém ověřování shoduje. Vzhledem k dlouhodobé spolupráci na přípravě programu a termínu realizování jednotlivých ověřování nedošlo k nepředpokládaným změnám v přístupu k programu Svět zvířat. U zástupce za formální vzdělávání bylo možné se spoléhat na odbornost při výuce a zkušenosti s realizací vzdělávacích akcí. Různé přístupy k vedení programu ze strany realizátora za formální a neformální vzdělávání dávaly lekcím potřebnou dynamiku. Střídání realizátorů v jednotlivých tématech udrželo pozornost dětí. Děti odcházely z jednotlivých bloků programu spokojeny a vždy se těšily na další téma programu. Kladně byly hodnoceny i konkrétní hmatatelné výstupy pro děti. Velmi přínosné byly hodnotící závěrečné kruhy, kde každé z dětí mělo možnost vyjádřit se k činnosti, projevit názor, říct si své pro a proti. Děti hodnotily dané bloky a výkony realizátorů prostředně potleskem.

Partneři projektu se na sebe mohli spolehnout, pokud šlo o včasné dodávání materiálů a podkladů, dodržování časových termínů i rozdělení kompetencí před i v průběhu jednotlivých ověřování programu. Je zřejmé, že projekt a projektový tým může dobře fungovat jen tehdy, je-li projekt dobře připraven a lidé si včas plní své úkoly a vycházejí si vstříc. Ukázalo se, že je výhodou, jsou-li realizátoři aktivní již v době přípravy projektu, aby mohli projekt „nastavit“ podle svých představ.

f) Jaké měli účastníci výhrady/připomínky?

Připomínky dětí, v prvním i druhém ověřování, většinou reagovaly na proběhnutý tematický blok a neměly opakující se tendenci. V rámci jednotlivých reflexí probíhajících na závěr každého tematického bloku děti spíše přicházely s pochvalou jednotlivých aktivit a jejich zaměření, vyslovené výhrady ze strany dětí nebyly.

g) Budou případné připomínky účastníků zapracovány do další verze programu? Pokud ne, proč?

Připomínky dětí nebudou zapracovány do další verze programu. Časový harmonogram jednotlivých bloků odpovídá danému programu a připomínky na opakování činnosti nebo zařazení dalších her nejsou důvodem k přepracování programu.

h) Jak byl program hodnocen ze strany realizátorů programu?

V rámci prvního i druhého ověřování programu Svět zvířat byla realizátory a supervizorem průběžně zpracovávána evaluace všech čtyř bloků. Na konci každého bloku ověřování realizátoři podali supervizorovi zpětnou vazbu k programu (výstupy zpracovány v jednotlivých blocích programu), kde měli možnost se vyjádřit, doplnit o vlastní poznámky či náměty. Výstupy byly zapracovány do programu.

Program byl realizátory hodnocen kladně. Připravené schéma jednotlivých tematických bloků fungovalo, pomůcky byly vhodné nakoupené a skupiny dětí pracovaly s nadšením a elánem. Zájem dětí o dané téma byl značný a výběr jednotlivých témat a aktivit se dětem líbil, což bylo patrné z jejich zaujetí o téma a činnosti. Drobné připomínky k práci s konkrétní skupinou dětí: ve skupině několik dětí se specifickými potřebami (úprava v programu; zapojení asistenta pedagoga); zvyklosti přenesené z MŠ: evaluace výstupů programu v kruhu; zklidnění skupiny říkankou s rozvíčkou; gesta a „povely“ k jednotlivým činnostem ...

i) Navrhují realizátoři úpravy programu, popř. jaké?

Úpravy navrhuji realizátoři minimální viz. předchozí body.

j) Budou tyto návrhy realizátorů zapracovány do další verze programu? Pokud ne, proč?

Viz. předchozí body.

k) Konkrétní výčet úprav, které budou na základě ověření programu zapracovány do další/finální verze programu:

Viz. předchozí body.

	Jméno, příjmení, titul	Datum a místo	Podpis
Zpracoval/a	Lenka Geringová Mgr.	30. 5. 2020, Ostrov Slaný	

